

УДК 636.5/.6:619:576.89

Симптомокомплекс за надгострого, гострого та підгострого перебігу пастерельозно-аскаридіозної асоціації у птиці різних видів

В.М. Плис
inst_zerna@mail.ru

Державна установа Інститут зернових культур Національної академії аграрних наук України,
вул. Дзержинського, 14, м. Дніпро, 49027, Україна

Викладено результати клінічного прояву у птиці при пастерельозно-аскаридіозному мікст захворюванні, за 2014–2015 рр. Клінічні ознаки залежали від фізіологічного стану птиці, умов утримання та годівлі, вірулентності збудника пастерельозу, циклу розвитку аскаридій, інтенсивності ураження аскаридіями, температури та вологості зовнішнього середовища, джерела мікст захворювання та шляхів проникнення збудників в організм птиці.

Зазвичай за надгострої форми мікст захворювання перебігало без видимих клінічних ознак. Зовнішньо клінічно здорова птиця раптово падає та гине, але у деяких особин відмічали клінічний прояв. З'ясували, що у птиці за надгострого перебігу мікст захворювання були такі клінічні ознаки: у курей – пір'я скуйовджене, пригнічення, лихоманка, ціаноз гребеня та сережок, а перед загибеллю відмічали судомні явища; у водоплавної птиці – пригнічення, малорухливість, лихоманка, інколи судоми; у птахомолодняку – сповільнена реакція на зовнішні подразники, пригнічення, судомні скорочення м'язів; у голубів – пір'я скуйовджене, нахохленість, відмова від прийому корму і води, лихоманка; в папуг – пригнічення, сповільнена реакція на зовнішні подразники, проносні явища, послід сірого кольору з великою кількістю прозорого слизу і червоних крапчастих включень.

Загальними ознаками у птахопоголів'я за гострого перебігу захворювання були: у птахомолодняку – малорухливість, пригнічення, анорексія, риніт, пір'я скуйовджене, тьмяне, спрага, підвищена температура тіла, анемія, крила опушені, профузний пронос, дихання утруднене, кон'юнктивіт, припухання суглобів; у дорослої птиці – із дзьобу та ніздрів виділяється серозно-слизистий ексудат, пір'я скуйовджене, тьмяне, пронос, дегідратація організму, дихання утруднене, апетит відсутній, видимі слизові оболонки бліді, суглоби потовщені, гарячі, кульгавість.

За підгострої форми перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання клінічні ознаки хвороби були такі ж, як і при гострій формі, але вони менш виражені, а захворювання перебігало впродовж кількох днів і навіть тижнів. У хворої птиці відмічали: профузний пронос, утруднене дихання, ціаноз сережок і гребеня у курей, депресивний стан.

Ascaridia galli, в асоціації з *Pasteurella multocida*, ускладнює розвиток і перебіг пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання.

Ключові слова: симптомокомплекс, пастерельозно-аскаридіозна асоціація, птиця, пастерельоз (холера), аскаридіоз, бактерії, гельмінти.

Симптомокомплекс при сверхостром, остром и подостром течении пастереллезно-аскаридиозной ассоциации у птицы разных видов

В.Н. Плыс
inst_zerna@mail.ru

Государственное учреждение Институт зерновых культур Национальной академии аграрных наук Украины,
ул. Дзержинского, 14, г. Днепр, 49027, Украина

Citation:

Plys, V.M. (2017). Complex of the symptoms of acute and subacute pasteurellosis and ascariidosis association of different types of poultry. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*, 19(77), 174–178.

Изложены результаты клинического проявления у птицы при пастереллезно-аскаридозном микст заболевании за 2014–2015 гг. Клинические симптомы зависели от физиологического состояния птицы, условий содержания и кормления, вирулентности возбудителя пастереллеза, цикла развития аскаридий, интенсивности поражения аскаридиями, температуры и влажности внешней среды, источника микст заболевания и путей проникновения возбудителей в организм птицы.

Как правило, при сверхострой форме микст заболевания имело течение без видимых клинических симптомов. Внешне клинически здоровая птица мгновенно падает и гибнет, но у некоторых особей отмечали клиническое проявление. Установили, что у птицы при сверхостром течении микст заболевания отмечали такие клинические симптомы у кур – перья взъерошены, птица угнетена, лихорадка, синюшность гребня и серёжек, а перед гибелью отмечали судорожные явления; у водоплавающей птицы – угнетение, малоподвижность, лихорадка, иногда судороги; у молодняка птицы – замедленная реакция на внешние раздражители, угнетение, судорожные сокращения мышц; у голубей – отмечается взъерошенность перьев, нахохленность, отказ от приема корма и воды, лихорадка; у попугаев – угнетение, замедленная реакция на внешние раздражители, понос, помет серого цвета с большим количеством прозрачной слизи и красных точечных включений.

Общими признаками у птицепоголовья при остром течении заболевания были: молодняка – малоподвижность, угнетение, анорексия, ринит, перья взъерошенные, тусклые, жажда, повышена температура тела, анемия, крылья опущены, профузный понос, дыхание учащенное, конъюнктивит, опухшие суставы; у взрослой птицы – из клюва и носовой полости выделяется серозно-слизистый экссудат, перья взъерошенные, тусклые, понос, дегидратация организма, дыхание затруднено, аппетит отсутствует, видимые слизистые оболочки бледные, суставы утолщены, горячие, отмечается хромота.

При подострой форме течения течения пастереллезно-аскаридозного микст заболевания симптомы болезни были такими же, как и при остром течении, но они были менее выражены, а заболевание протекало в течении нескольких дней или даже недель. У больной птицы отмечали: профузный понос, тяжелое дыхание, цианоз серёжек и гребня у кур, депрессивное состояние.

Ascaridia galli, в ассоциации с *Pasteurella multocida*, усугубляет развитие и течение пастереллезно-аскаридозного микст заболевания.

Ключевые слова. симптомокомплекс, пастереллезно-аскаридозная ассоциация, птица, пастереллез (холера), аскаридоз, бактерии, гельминты.

Complex of the symptoms of acute and subacute pasteurellosis and ascaridosis association of different types of poultry

V.M. Plys
inst_zerna@mail.ru

State Institute of crops National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
Dzerzhynsky Str., 14, Dnipro, 49027, Ukraine

Results of clinical display in poultry, the mixed pasteurellosis and ascaridosis, for 2014–2015 years. Clinical symptoms depend on the physiological state of the birds, feeding and the conditions, the virulence of the pathogen pasteurellosi, the cycle of the ascarides, the intensity of lesions ascarides, temperature and humidity of the external environment, sources and pathways of disease pathogens into the body of the bird.

Usually acute form mixed of the disease ran without apparent clinical signs. Externally clinically healthy birds suddenly falls and dies, but some of the bird have noted clinical manifestation. Found that the birds by acute course mixed of disease were following clinical features: chicken – feathers ruffled, depression, fever, cyanosis of the crest and earrings, and before the death of noted a convulsive phenomena; waterfowl – depression, poor motility, fever, sometimes convulsions; in young birds – slow reaction to external stimuli, depression, convulsive muscle contractions; pigeons – ruffled feathers, refusal of reception food and water fever; parrots – depression, slow response to external stimuli, laxatives phenomena, litter gray with lots of transparent mucus and red speckled inclusions.

Common signs of poultry on an acute disease were: young – poor motility, depression, anorexia, rhinitis, feathers ruffled, thirst, fever, anemia, are omitted wings, profuse diarrhea, shortness of breath, conjunctivitis, swelling of the joints; an adult bird - with beak and nostrils stands out sero-mucous fluid, ruffled feathers, diarrhea, dehydration of an organism, shortness of breath, appetite is not, visible mucous membranes pale, thickened joints, hot, limping.

Over the course of subacute forms of the mixed pasteurellosis and ascaridosis, clinical symptoms were the same as in the acute form, but they less pronounced as the disease ran for several days or even weeks. The bird noted profuse diarrhea, shortness of breath, cyanosis earrings and combs, depression.

Ascaridia galli in with *Pasteurella multocida* complicates the development and progress disease.

Key words: symptoms, association pasteurellosis and ascaridosis, poultry, pasteurellosis (cholera), ascariasis, bacteria, worms.

Вступ

Промислове птахівництво характеризується високою ефективністю виробництва за рахунок концентрації великої кількості поголів'я на обмеженій території, використання сучасних технологій і отримання максимальної кількості продукції при мінімальних затратах. В таких умовах необхідно забезпечити стійке ветеринарне благополуччя птахогосподарств різ-

них форм власності, що може бути досягнуто за раціонального і своєчасного проведення спеціальних заходів. Концентрація значної кількості птиці на обмеженій території закономірно привела до виникнення нових взаємин між макроорганізмом і мікросвітом. У результаті цього з'явилися нові асоціації мікроорганізмів, які призводять до виникнення микст захворювань, за яких різко змінилася клінічна картина та пе-

ребіг (Korovin and Fotina, 1995; Korniienko et al., 2012).

Клінічні ознаки мають важливе діагностичне значення і за паразитоценозів їх значущість не зменшується. При цьому необхідно враховувати варіабельність клінічного прояву, обумовлену особливостями складу паразитоценозів і характером взаємодії їх співчленів (Apatenko, 1990; Apatenko and Stegnij, 2010).

До факторів, які впливають на продуктивність птиці, крім умов утримання, годівлі, напування, догляду, можна віднести численні як монохвороби, так і мікст захворювання (Butkin, 1972; Bajdevljatov et al., 1980; Shendryk and Shendryk, 2011).

Мікст захворювання птиці досить поширені й зустрічаються не тільки на території України, а й в інших країнах світу. До асоціативних захворювань птиці сприйнятливі різні види і вікові групи птахопоголів'я. Одночасне зараження птиці, де паразитують декілька збудників, призводить до значно важчого перебігу захворювання та вимагає продуманого підходу до підбору ефективних лікарських засобів і порядковості проведення лікувально-профілактичних заходів (Shendryk and Shendryk, 2011; Plys, 2014).

Останнім часом у наукових публікаціях відмічається, що гельмінти є першопричиною багатьох захворювань птиці та людини (Shendryk and Shendryk, 2011).

Серед асоціативних захворювань птиці важливе економічне значення має пастерельозно-аскаридіозне мікст захворювання. Важливою проблемою пастерельозно-аскаридіозної асоціації є її зооантропонозність (Plys, 2014).

Пастерельозно-аскаридіозне захворювання – це гостре контагіозне захворювання сільськогосподарської птиці, диких перелітних, синантропних та декоративних птахів і людини, яке викликають збудник пастерельозу виду *Pasteurella multocida* і збудник аскаридіозу виду *Ascaridia galli*, що характеризується септицемією, геморагічним діатезом, ендокардитом, некротичним ураженням печінки, катарально-геморагічним запаленням тонкого і товстого відділів кишечника та високою летальністю (Bohach et al., 2007; Shendryk and Shendryk, 2011; Berezovskyi, 2012; Plys, 2014).

Незважаючи на те, що на боротьбу з монозахворюваннями птиці були спрямовані великі зусилля, проблема з мікст пастерельозно-аскаридіозним захворюванням залишається актуальною в Україні нині. Отже, потенційний ризик нових спалахів мікст пастерельозно-аскаридіозного захворювання існує (Hermap, 2002; Halat, 2012; Plys, 2014).

Мета роботи полягала у вивченні клінічних ознак за надгострого, гострого та підгострого перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання у птиці різних видів та вікових груп.

Матеріал та методи досліджень

Робота виконувалась на базі Державної установи Інститут сільського господарства степової зони Національної академії аграрних наук України в лаборато-

рії ветеринарної медицини, на кафедрі паразитології та ветеринарно-санітарної експертизи Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету, агроформуваннях різних форм власності Дніпропетровської, Запорізької, Полтавської, Миколаївської, Херсонської, Одеської та Вінницької областей.

З метою вивчення симптомокомплексу при пастерельозно-аскаридіозному мікст захворюванні птиці за надгострого (блискавичного), гострого та підгострого перебігу були проведені анамнестичні, епізоотологічні та клінічні дослідження серед сприйнятливої поголів'я різних видів та вікових груп у птахогосподарствах різних форм власності упродовж 2014–2015 рр.

Аналізували результати епізоотологічних обстежень, які проводили у птахогосподарствах різних форм власності.

Клінічно хвору птицю на пастерельозно-аскаридіозне мікст захворювання виявляли при клінічних оглядах птахопоголів'я.

Паразитологічні зажиттєві дослідження проводили гельмінтоскопією проб посліду.

Результати та їх обговорення

Упродовж 2014–2015 рр. проведено епізоотологічні обстеження птахогосподарств різних форм власності і приватного сектору, клінічний огляд птахопоголів'я, виявлено хвору та підозрілу у пастерельозно-аскаридіозному мікст захворюванні птицю і вивчено симптомокомплекс за надгострої, гострої та підгострої форми перебігу мікст захворювання.

Надгостра форма захворювання перебігала без видимих клінічних ознак. Зовнішньо клінічно здорова птиця раптово падала та гинула. Блискавичний перебіг хвороби відмічали тільки за пастерельозу (холери) птиці. Але у деяких особин птиці за надгострого перебігу мікст захворювання спостерігали такі клінічні ознаки: у курей та індиків – пір'я скуйовжене, пригнічення, лихоманка, ціаноз гребеня та сережок, а перед загибеллю відмічали судомні явища; у водоплавної птиці – пригнічення, малорухливість, лихоманка, інколи судоми; в голубів – пригнічення, нахохленість, відмова від прийому корму і води, із дзьоба виділення слизу, пронос, послід водянистої консистенції, мутний, у дорослих папуг – пригнічення, сповільнена реакція на зовнішні подразники, проносні явища, послід сірого кольору з великою кількістю прозорого слизу і червоних крапчастих включень; у птахомолодняку (курчат, гусенят, каченят, індичат) – сповільнена реакція на зовнішні подразники, пригнічення, судомні скорочення м'язів; у голуб'ят – пір'я скуйовжене, нахохленість, відмова від прийому корму і води, лихоманка; в молодняку папуг – пригнічення, сповільнена реакція на зовнішні подразники, проносні явища, послід сірого кольору з великою кількістю прозорого слизу і червоних крапчастих включень.

За гострої форми пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання птиці спостерігали такі клінічні ознаки:

- курчата малорухливі, пригнічені, відмічається анорексія, із дзьобу та ніздрів виділяється серозно-слизистий ексудат та слиз, пір'я скуйовжене, тьмяне,

навколо клоаки забруднене послідом біло-коричневого кольору, спрага, температура тіла підвищена, відставання в рості, анемія, крила опущені, профузний пронос, послід білого кольору з домішками фібрину та крові, дихання утруднене, сопорозний стан, кон'юнктивіт, припухання суглобів.

- у індичат відмічали пригнічення, птиця сидить нахохлена, пір'я скуйовджене, тьмяне, відмова від прийому корму, спрага, температура тіла підвищена, похідні шкіри голови синюшні, суглоби потовщені, пронос, послід біло-коричневого кольору, неприємного запаху, із носа виділяється геморагічно-слизовий ексудат, із дзьоба витікає прозорий слиз, кон'юнктивіт, нервові явища.

- у голуб'ят відмічали пригнічення, малорухливість, відмова від прийому корму і води, пронос, дегідратація (зневоднення) організму, послід від біло-коричневого до зеленуватого кольору, неприємного запаху, кон'юнктивіт, риніт, із носових отворів і дзьоба виділяється мутний слиз, крила опущені, пір'я скуйовджене, тьмяне.

- у папуг (молодняк) пір'я скуйовджене, крила опущені, спрага, температура тіла підвищена, пронос, послід коричнево-зеленого кольору, пригнічення, відсутність польоту, папуга або ходить по дні клітки, або стоїть нахохлившись, реакція на зовнішні подразники майже відсутня.

- у гусенят пір'я скуйовджене, тьмяне, навколо клоаки забруднене послідом сіро-коричневого кольору, спрага, температура тіла підвищена, реакція на зовнішні подразники відсутня, відмова від прийому корму, кон'юнктивіт, надмірна салівація із ротової порожнини.

- у каченят спостерігали нервові явища, сонливість, пір'я скуйовджене, тьмяне, навколо клоаки забруднене послідом сіро-зеленого кольору, скупченість, неприємний запах, спрага, температура тіла підвищена, відмова від прийому корму.

У дорослих курей, індиків, гусей, качок спостерігали пригнічення, із дзьобу та ніздрів виділяється серозно-слизистий ексудат, пір'я скуйовджене, тьмяне, профузний пронос, дегідратація (зневоднення) організму. Послід від білого до жовто-зеленуватого кольору, іноді з прожилками крові та слизу, гребінь і сережки синюшні, утруднене дихання, апетит відсутній, спрага, видимі слизові оболонки бліді, суглоби потовщені, гарячі, кульгавість, зниження продуктивності, при наявності загальної слабкості і нервових явищ птиця гине протягом 2–3 діб.

У качок основною ознакою були паралічі голови, крил і порушення координації рухів, зниження продуктивності, птиця гине впродовж 3–4 діб.

У гусей характерними є світлобоязнь, порушення координації рухів, тремор м'язів, нервові явища, зниження несучості, виснаження і загибель впродовж 1–2 діб.

У папуг відмічали профузний пронос, послід від жовто-білого до коричнево-зеленуватого кольору, суглоби потовщені, гарячі, присутні нервові явища, а саме посіпування хвоста і крил, тремтіння м'язів, із носової і ротової порожнини виділяється мутний слиз, кон'юнктивіт, блідість видимих слизових оболонок,

жовтушність (іктеричність) радужки ока, пір'я скуйовджене, тьмяне, навколо клоаки забруднене послідом сіро-зеленого кольору, папуги відмовляються від прийому корму, виникає спрага, температура тіла підвищена. Птиця гине впродовж 2-х діб.

У голубів відмічали пригнічення, пір'я скуйовджене, тьмяне, навколо клоаки забруднене послідом біло-коричневого кольору, спрага, птиця нахохлена, відмовляється від прийому корму, суглоби потовщені, гарячі, кульгавість, керато-кон'юнктивіт, із носової і ротової порожнини виділяється мутний слиз.

Підгостра форма пастерельозно-аскаридіозного мікст (асоціативного) захворювання частіше була зареєстрована при незадовільному проведенні ветеринарно-санітарних заходів у неблагополучних птахогосподарствах і приватному секторі, тривалому застосуванні недостатніх доз антибіотиків і сульфаніламідних препаратів. Клінічні ознаки хвороби були такі ж, як і при гострій формі, але вони менш виражені, а захворювання перебігало впродовж кількох днів і навіть тижнів. У хворої птиці відмічали такі основні ознаки: профузний пронос, утруднене дихання, ціаноз сережок і гребеня, депресивний стан. Депресивний стан особливо був виражений у водоплавної птиці. У голубів і папуг спостерігали пригнічення, мляве споживання корму і питної води, пір'я скуйовджене, тьмяне, утруднене дихання, проносні явища, послід від жовтувато-коричневого до зеленуватого кольору, неприємного запаху. Загибель спостерігали через 7 діб. Якщо хвороба викликана слабо вірулентним збудником пастерельозу і невисокою інтенсивністю ураженням аскаридіями або головним джерелом мікст пастерельозно-аскаридіозного захворювання є контаміновані пастерелями і аскаридіями об'єкти зовнішнього середовища, в результаті впливу стрес-факторів на птиць-пастерело- і гельмінтоносіїв асоціативне пастерельозно-аскаридіозне захворювання перебігало в хронічній формі. Підвищена загибель птиці за підгострої форми пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання спостерігалася в асоціації з колибактеріозом і стафілококозом.

Висновки

1. Симптомокомплекс за пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання птиці є дещо не характерним, що ускладнює постановку діагнозу.

2. Аналізуючи клінічні ознаки у птиці, з'ясували, що за гострого перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання у дорослої птиці найбільш поширені були такі ознаки: пригнічення, профузний пронос, дегідратація організму, ціанотичність гребеня і сережок у курей, утруднене дихання, спрага, видимі слизові оболонки бліді, суглоби потовщені, гарячі, кульгавість, зниження продуктивності, у качок – паралічі голови, крил і порушення координації рухів, у гусей – світлобоязнь, порушення координації рухів, тремор м'язів, нервові явища, у папуг – профузний пронос, суглоби потовщені, гарячі, присутні нервові явища, а саме посіпування хвоста і крил, тремор м'язів, кон'юнктивіт, блідість видимих слизових оболонок, іктеричність радужки ока, спрага, температура

тіла підвищена, у голубів – пригнічення, спрага, птиця нахочлена, відмова від прийому корму, суглоби потовщені, гарячі, кульгавість, керато-кон'юнктивіт; у птахомолодняку – пригнічення, блідість гребеня і сережок у курчат та індичат, нервові явища, кон'юнктивіт, утруднене дихання, профузний пронос з домішками слизу та крапчастих кров'яних включень, припухання суглобів.

3. Аскаридії, в асоціації з *Pasteurella multocida*, ускладнюють розвиток і перебіг інфекційного захворювання, поглиблюють патологічні процеси.

Бібліографічні посилання

- Apatenko, V.M. (1990). Smeshannyye infekcii sel'skohozjajstvennyh zhivotnyh. K. Urozhaj. 3–12 (in Russian).
- Apatenko, V.M., Stegnij, B.T. (2010). Diagnostika i prediktivnost' parazitocenzov. Veterinarna medicina MTNZ. 94, 160–162 (in Russian).
- Bajdevljatov, A.B., Bessarabov, B.F., Sjurin, V.N. (1980). Spravochnik po boleznyam sel'skohozjajstvennyh ptic. pod. obshh. red. A.B. Bajdevljatova. K. Urozhaj, 36–98 (in Russian).
- Berezovskyi, A.V. (2012). Khvoroby ptytsi. navchalnyi posibnyk. DIA, 7–131 (in Ukrainian).
- Bohach, M.V., Berezovskyi, A.V., Taranenko, I.L. (2007). Invaziini khvoroby sviiskoi ptytsi. navchalnyi posibnyk. za zah. red. A.V. Berezovskoho. K. Vetrin-form, 113–122 (in Ukrainian).
- Butkin, E.I. (1972). Pasterellez (holera) ptic. M. Kolos. 61–103 (in Russian).
- Halat, V.F. (2012). Parazytolohiia ta invaziini khvoroby tvaryn. Pidruchnyk. pid zah. red. V.F. Halat Poltava. Ukrpromtorhservis, 282–284 (in Ukrainian).
- Herman, V.V. (2002). Dovidnyk z khvorob ptytsi. Kh. Folio, 11–70 (in Ukrainian).
- Korniienko, L.Ie., Nalyvaiko, L.I., Nedosiekov, V.V. (2012). Infektsiini khvoroby ptytsi. Kherson, 466–472 (in Ukrainian).
- Korovin, R.N., Fotina, T.I. (1995). Spravochnik veterinarnogo vracha pticevodcheskogo predprijatija. Sankt-Peterburg, 1 (in Russian).
- Plys, V.M. (2014). Epizootolohichni monitorynh, klinichni oznaky ta patolofoanatomichni zminy za pasterelozu (kholery) ptytsi v asotsiatsiakh z deiakymy infektsiinymy ta invaziinymy zakhvoriuvanniamy. Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. 6 (35), 114–122 (in Ukrainian).
- Shendryk, L.I., Shendryk, Kh.M. (2011). Parazytarni khvoroby tvaryn. diahnozyka, profylaktyka, likuvannia. navchalnyi posibnyk. D. Svidler A.L. 84–86 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 27.03.2017